

1910

XIV. ZVEZEK.

**ZABAVNA
KNJIŽNICA**

ZA SLOVENSKO MLADINO.

UREJUJE IN IZDAJA
ANTON KOSI
NADUCITELJ V SREDIŠČU.

V ZALOGI IZDAJATELJEVI.
NATISNILA UČITELJSKA
TISKARNA V LJUBLJANI.

Cena vezanemu komadu 50 vin., broširanemu 30 vin.

ZABAVNA KNJIŽNICA

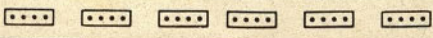
ZA SLOVENSKO
□ MLADINO. □

UREJUJE IN IZDAJA
○ ANTON KOSI ○
NADUČITELJ V SREDIŠČU.

□ □
○ XIV. ZVEZEK. ○

□ □
V LJUBLJANI 1910.

V ZALOGI IZDAJATELJEVI. ○○○ NATISNILA
○ UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI. ○

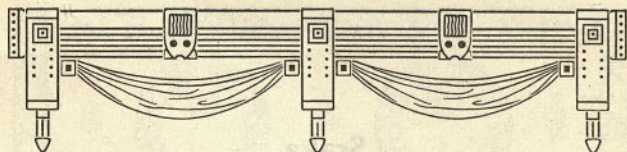
„Čitaj rad dobre knjige;
v njih imaš, ako je prav čitaš
in razumeš, modrega uči-
telja in ljubeznivega prija-
telja povsod, na vseh krajih
svojega življenja!“

2 97084-14

5203947

30. 12. 2009

Pripovedni del in pesmi.

Zlati časi dni mladostnih . . .

Zlati časi dni mladostnih,
kam ste šli?
Več o vas sledu radosti
v srcu ni.

Zatonili ste kot s solncem
beli dan,
potopili se kot biser
v ocean.

Šel za vami bi v daljavo
bogvekam,
da nazaj vas izgubljenca
pripeljam . . .

A zaman je koprnenje —
cest k vam ni . . .
Blagor vam, ki čas vam cvete
mladih dni! . . .

Borisov.

Sraka.

Sraka, sraka,
grda spaka,
dere se, da te je strah —
če si plah.

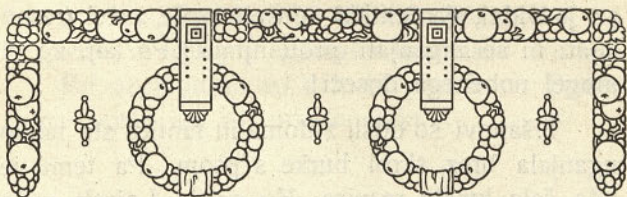
In ta ptica
je tatica :
krade vam, da je strašno —
in grdó.

Kar se sveti,
vse imeti
ta požrešnica želi —
če nič ni.

Sraka, sraka,
grda spaka :
grši pa je človek tak,
ki je takih kriv napak! . . .

Taras Vasiljev.

Opekla sta se . . .

Spisal *Slavko Slavič*.

Rožmanov Jožek in Petačev Lojze sta bila „ptička“, da malo takih. Pravzaprav zasluži to ime samo Lojze, a ker si Jožka brez Lojzka misliti ne moremo, prištejmo oba k tisti vrsti mladih „ptičkov“, ki ne prizanese celo kamnu kraj ceste, kaj še-le psičku, ki se je predrznil nad njima zalajati . . .

Mlada razposajenca sta bila povsod in vsem v nadlogo: Doma staršem, v šoli učitelju, v vasi psičkom in drugi drobnjavi. Nista naredila sicer bogvekaj, saj hudobna nista bila, vendar toliko, da je bila zdražba.

Pri Tršanovih so imeli za časa Lojzkove in Jožkove razposajenosti psa, Dagona po imenu, ki sicer ni bil nevaren, če si šel mirno mimo njega. Navadno so imeli priklenjenega zadaj za hišo. Nekega dne sta se spravila Jožek in Lojzek nanj. Vzela sta vsak dolgo prekljo in začela suvati proti njemu. Pes je v začetku samo godrnjal, a

ko je videl, da fantiča ne nehata, je začel besno lajati in se zaganjati proti njima.] Pa kaj, ko ni mogel nobenega doseči!

Tršanovi so odšli z doma in fantiča sta lahko uganjala brez skrbi burke s psom. Pa temu je bila šala kmalu resnica. Ko ga je Lojzek malo dregnil s prekljo, se pes zažene proti njima. — Veriga odleti, dečka pa jo ubereta urno proti domu. Toda pes je bil urnejši. Tekel je za Lojzecom in ga dotekel. Ravs — prijel ga je za hlačnico, da mu je je ostalo precej v gobcu. Lojzek kriči in kliče na pomoč: „Pomagajte, pes me bo!“ — A za njegov klic se ni nihče zmenil. Urbanov pastir Peter je stal na pragu in se na vsa usta smejal: „Naj te le malo, saj si mu gotovo kaj dolžan! Ti bo že vrnil!“

Le s težavo se je Lojzek rešil Dagona. Moral je splezati na drevo, drugače bi mu bil pes pomeril še drugo hlačnico. Pa tudi tam ni bil na boljšem. Siromaka je navdal še večji strah. — Dagon je namreč sedel pod drevo in se ni hotel geniti z mesta, Lojzek je že mislil, da bo pes morda do večera tako sedel in čuval, kdaj bo splezal on z drevesa. Te skrbi ga je rešil sosedov hlapec, ki je prišel mimo in spodil psa domov.

Drugi dan sta se Jožek in Lojzek zopet dobila na vasi. Lojzek je imel druge hlače in Jožek ga ni hotel vprašati, zakaj se je preoblekel. Mol-

čala sta oba, ker je bilo vsakemu znano, kaj se je godilo zvečer pri Rožmanu in Petaču . . .

Pri obeh hišah so namreč plesali . . . Palica je pa dajala nič kaj prijeten takt . . .

*

Za nekaj dni je bila s tem ugnana tista nagajiva kri. Kmalu pa sta dečka pozabila na vse in bila sta zopet taka kot prej.

Nekega dne so pri Tršanovih klali. Lojzek in Jožek sta morala biti seveda tudi zraven, kot povsod. Domov ju sicer nihče ni silil, vendar ni lepo, če pride kdo nepovabljen na koline. Pa otrok je otrok in kaj takega mu ni zameriti. —

V kuhinji je ves čas nekaj šumelo in dišalo je, da sta si Lojzek in Jožek kar tiščala nosove. Hujše pa je bilo to, da nista ničesar dobila. Tršanova stara mati, ki je imela glavno besedo v kuhinji, je za to dobro vedela in ju je nalašč prezirala, češ: učita se potrpljenja.

Poleg kuhinje so bile stopnjice, ki so držale v podstrešje. Tam sta se Lojzek in Jožek neprestano sukala z drugimi otroki. Tršanova babica pa je bila časih tudi poredna. Tudi danes je hotela mladima sladkosnedencema malo pona-gajati. Postavila je nalašč na stopnjice skledo kuhanih klobas, da bi dečka še bolj ščegetalo.

Odšla je zopet v kuhinjo in se ni menila več za Jožka in Lojzka. Tisti čas pa sta fantička stopila za vrata in se nekaj tiho pogovarjala.

„Gotovo ne vedo, koliko jih je,“ pravi Lojzek.

„Seveda ne!“ pritrди Jožek. „Vsak eno vzameva, jutri zjutraj pa, ko bodo šli naša mama k maši, jih bova pa pri nas spekla.“

Rečeno — storjeno. V hipu sta imela vsak po eno klobaso pod suknjico in odhitela sta proti domu.

„Veš kaj, Jožek,“ pravi medpotoma Lojzek, „domov ni varno nositi klobas. Lahko naju dobijo in potem — —“ Hotel je nekaj povedati, pa se je v hipu spomnil na oni večer, ko sta z očetom plesala okrog mize — in obmolčal je . . .

„Veš kaj,“ pravi Jožek črez nekaj časa, „skrijva jih pod naš skedenj. Zavijva jih v moj žepni robec in jutri zjutraj jih vzameva“.

Ta nasvet je bil tudi Lojzku všeč. Skrивaj sta spravila svoje ukradeno blago pod skedenj in odšla vsak na svoj dom.

Polagoma je nastopala noč. Rožmanov Jožek je sedel v hiši pri peči in žalostno gledal skozi okno po polju, kjer se je začelo mračiti. Tako mu še ni bilo pri srcu kot nocoj. Strah ga je bilo noči kot še nikdar poprej. Začel se je zavedati, kaj je storil ta dan — in to ga je peklo. Spomnil se je kako so nekoč mimo hiše gnali orožniki tatu. Tudi on je postal tat! Najrajši bi se skr'il, da bi ga nihče več ne našel. V Jožku se je začel zbujati kes in sklenil je, da ne bo več hodil z Lojzkom po takih potih . . .

Tudi Petačev Lojzek ni bil nič kaj vesel nocoj. Druge večere je imel vedno kaj z mačko opraviti, toda nocoj mu tudi vest ni dala miru. —

*

Drugo jutro so Rožmanov oče na vse zgodaj popravljali pred skednjem naramni koš. Kar zadaj za njimi nekaj zašumi. Začudeni gledajo nena-vaden prizor. Mačka beza s tačico v cunjo in vleče nekaj ven. Oče gredo bliže, vzamejo cunjo v roko in glejte — v njej sta bili kar dve klo-basici. „Od kod pa je to prišlo sem,“ si mislijo oče; a ko spoznajo Jožkov robec, se jim nekaj zasveti v glavi . . .

Takoj so bili pri Tršanu. Stara mati je ravno vstala in začudena pogledala Rožmana, ki je prišel tako zgodaj.

Sedaj pa je prišla vsa stvar na dan. Trša-nova babica je povedala, kako je naredila z dečkoma, le tega ni vedela, koliko klobas je bilo prej v skledi. A vsa stvar je bila očividna.

Kaj bi vam pravil še naprej? Le to naj povem, da sta Rožmanov in Petačev zjutraj gle-dala za klobasami in sta jih tudi dobila. Tiste namreč, ki jih naredi palica po hrbtih porednih otrok . . .

Lojzek in Jožek se ne tiščita od takrat nič več tako skupaj. Pa ne, da bi se sovražila, o, tisto ne! Še večja prijatelja sta kot prej, samo svojih burk ne uganjata več.

Upajmo tudi, da se tista rana — tatvina namreč — obema zaceli in da bosta sčasoma pametna fanta. Zakaj kazen je že marsikoga ozdravila in menda bo tudi Lojzka in Jožka . . .

Peter Veliki in berač.

Ruski car Peter Veliki je uganjal rad tudi burke. Nekega zimskega dne se preobleče v berača ter gre iz svojega cesarskega grada. Do ušes zaviti v star, luknjast plašč, pokrit s staro potlačeno kučmo, lazi prav po beraško po petrograjskih ulicah in gleda potuhnjen, kaj svet dela in poslušá, kaj kdo govori.

Kar se srečata z drugim beračem. „Kako ti je kaj, bratec? Ali si že kaj dosti nabral?“ povpraša car berača. „Kaj še, bratec! Strašno trd je današnji svet. Gladen sem, da se mi dela že pajčevina po trebuhu, pa ne morem dobiti ne vbogame, ne koščka kruha. Zdaj ni drugače, da moram začeti krasti, če nočem poginiti lakote!“ — odgovori berač nevoljen nepoznanemu carju.

„Krasti pa ne — krasti! Le še prosi! Kdor prosi, ta nosi“ — ga posvari car. „Prosil sem že, izprosil pa ničesar. Ker mi ne dajo ljudje sami radi, pa jim bom kradel!“ zavpije berač, a se

brž spomni, da je govoril preglasno; plaho se ozira na levo in desno.

„Veš kaj, prijatelj!?“ veli car natihoma: „Za trdno vem, da je povabljen danes car na kosilo h gospodarju te krasne palače, kjer stojiva. Jako bogat knez ti je ta hišni gospodar! Pojdi še v to hišo prosit! Mislim, da ti potem ne bo treba krasti.“

„Pojdem,“ odgovori berač, „toda ne prosit, nego . . . (pokaže, kakor bi hotel reči — izmi-kat). Ako bi prosil, utegnili bi me tukaj zapoditi brez vsega. Počakaj, da se vrnem!“ reče carju in se splazi v kneževo palačo.

Pa prisopiha brž spet nazaj, prime carja za roko in ga vleče po sili ves plah za seboj. Po-beriva se, poberiva se od tod!“

„Kaj ti je?“ vpraša ga car. „Koga ali česa si se zbal?“

Berač mu pa migne, naj molči.

Ko sta bila že daleč od kneževe palače, se ozre berač kakor preplašen zajec, in ker vidi, da sta sama, začne svojemu neznanemu tovarišu tako-le praviti:

„Priplazil sem se bil natihoma srečno do kuhinje. Pri tej priči pa, ko hočem iz kuhinj-skega okna od zunaj izmakniti prekrasno skledico, o kateri sem mislil, da ni prazna, — pri tej priči zaslišim, kako je rekel kuhar strežniku: „Dobro si zapomni, v tej skledici je strup, to deni pred carja, kadar boš nosil gostom juho.“

Saj veš, koliko je nama plačal knez, če se izvrši ta reč . . . po sreči! — Da bi te plent! Tukaj si ni pošten človek niti življenja varen!“ vzdahnem, ter jo pobrišem rajši s prazno vrečo in s praznim želodcem. Sreča, da me niso videli! — Oj, kako sem vesel, da nisem car!“

Tako je pravil berač to, kar je slišal, nevedé carju samemu.

Da Peter Veliki ni bil bojzljivec, marveč junak, da malo takih, to nam je znano iz zgodovine. Saj vemo, kako predrzno je šel sam samcat v družčino onih strelcev, ki so ga hoteli umoriti, preden je bil še pravi car, in kako je planil brez strahu nad nje najprej tudi sam, ter jih užugal potem s svojimi vernimi strelci, ki so mu bili prihiteli za časa na pomoč. Toda ko je slišal, kako ga hoče knez, ki bi menda rad sam caroval, zastrupiti, ga spreleti groza, da se je ves tresel.

Zavije se še bolj v svoj luknjasti plašč ter se sključi, kakor da bi ga zeblo; zakaj bal se je, da ga ne bi spoznal berač ali pa kdo drugi izmed ljudi, ki so hodili po ulicah. Nato reče beraču:

„Prijatelj! Veš, kaj ti svetujem?! Hodi urno k carju, pa mu povej, kar si slišal. Dobrega plačila se smeš nadejati.“

„Bratec,“ mu odvrne berač, „ali se ti meša? Saj bi me še zaprli, ako bi hotel v svojih capah k carju.“

Car se nehote nasmeje, pa se ne izda. Prišedši do velike straže, reče car tovarišu, naj malo počaka, sam pa gre naglo v stražnico. Ondi vrže beraški plašč od sebe in stoji v svoji carski opravi pred vojaškim poveljnikom, ki je že hotel predrznega berača zapoditi, pa ves ostrmi, ko zagleda berača-carja samega pred seboj. Peter zapove poveljniku, naj gre mahoma po onega berača ter ga naj pripelje — pa zlepa, ne zgrda v stražnico.

Ko se je to zgodilo, pošlje car brž po carski voz.

Voz pridrdra. Berač se odpelje s carjem, ki je pustil luknjast plašč v stražnici, le potlačeno kapo je še imel na glavi. Siromak-berač se trese kakor šiba na vodi, ker vidi, da je bil njegov prejšnji bratec — mogočni car Peter Veliki sam . . . toda dozdeva se mu, da ne bo nič hudega, ker se vozi s samim carjem, ki je sedel poleg njega, molče, ves zamišljen.

Pred carskim gradom stopita z voza. Carski služabniki pisano gledajo berača ne vedoč, kaj pomeni to, da se s carjem vozi. Car pa pozove ga preobleči in lepo pogostiti.

Potem se odpelje car k tistemu knezu na obed. Z veliko častjo sprejme knez svojega imenitnega gosta ter ga posadi, kajpada na prvo mesto.

Služabnik prinese krasno zlato skledico otrovane juhe pred carja. Toda car se smrtne čorbe

ne dotakne, nego se nalašč navidez prijazno pogovarja s knezom, dokler ne dobi tudi on svoje juhe. — Zdajci svojo skledico vzame in jo ponudi knezu, češ: Menjajva! (Navada je bila namreč, če je hotel gost gospodarja posebno počastiti, je menjal ž njim prvo jed.)

Knez, ki se ni nadjal . . . tolike časti, ves prebledi in se brani, jecljaje, da bi mu bila to prevelika čast, ki je ni vreden i. t. d. Car pa ga le sili. Knez neče nikakor privoliti, izgovarja se s preveliko častjo. Pisano ga pogleda zdaj Peter in mu reče: „Car in gospodar sem ti, ukazujem: menjaj s svojim gospodarjem po lepi, domači navadi!“

Knez se ne upa več ustavljati. Dozdeva se mu, da ga je nekdo izdal. Vedoč, da ga ne čaka drugega kot smrt — vzame, tresoč se, carju skledico iz rok, poda mu svojo in popije, bled kot zid otrovano čorbo. Komaj jo použije, se zgrudi mrtev na tla. Gostija je bila pri kraju.

Ko se vrne Peter Veliki v carski grad, ukaže berača lepo obriti in po knežje oblečenega pripeljati pred se. Ves v knežji opravi stopi siromak pred carja. Ta mu namigne, naj sede. Nato reče: „Lepa ti hvala, bratec, da si me rešil smrti. Podarim ti zato ves imetek pokojnega kneza, ki je umrl mesto mene. Poknežujem tebe in tvoje otroke. Ker si pa stegal roke po tujem blagu, zato ti naj bo pridevek ‚Dolgoruki‘ (t. j. Dolgoroki).“

Potem ga predstavi vsem dvorjanom in jim zapove, da mu izkazujejo čast, ki gre knezu. Ko so visoka gospoda zvedeli ves dogodek, so se začeli klanjati novemu knezu in ga objemati.

Tako so začeli mogočni ruski knezi Dolgoruki, kojih otrok otroci žive na Ruskem še današnji.

Nepravi prijatelj.

Po Epplerju in drugih virih.

Obče je znano, da postane vinski mošt, ki je spočetka jako sladek, ko je povrel, kiselastega okusa, a pri tem tudi močan.

Vzrok te moči ali jakosti v vinu je alkohol, neka brezbarvna čista tekočina, ki se razvije pri vrenju ali kipenju iz sladkorja. Alkohol je torej sladkorjev sin. Nahaja se v vsaki pijači, ki človeka omami ali opijani, torej ne samo v vinu, marveč tudi v pivu, v sadjevcu, največ pa v žganju.

Pričujoči članek nosi naslov „Nepravi prijatelj“. Kdo je to? Alkohol je! In zakaj? Zato, ker se le na prvi hip zdi človeku prijazen, v resnici pa je njegov sovražnik in sicer hujši kot kuga, kolera in vse vojske, zakaj alkohol poživini človeka, uniči v njem plemenitost in neizmerno škoduje človeškemu zdravju.

V vinu se alkohol kot fin kavalir¹⁾ laska imenitnemu gospodu, dočim se približuje v pivu kot poštenjak srednji vrsti ljudi in v žganju je našel pristop zvečine pri bolj revnih ljudeh. V žganju omami delavca, da ne čuti glada, dasi je lačen, da, sčasoma ga spravi ob vso slast do jedi.

Alkohol ima sicer tudi dobre lastnosti, a te kaže samo tedaj, če smo le malo časa ž njim znani, saj se nam zde tudi nekateri ljudje jako prijetni, če jih ne vidimo prepogosto.

Kdor uživa alkohol, bodisi v vinu, v pivu ali v žganju, se uveri prej ali slej, da to ni človekov pravi, marveč le navidezni prijatelj, ker se onemu, ki mu pokaže le prst, kmalu tako pridobrika, da ga ima popolnoma v svoji oblasti. Težko se ga je iznebiti in človeku se zdi, da mu brez alkohola ni več mogoče živeti; v njem vidi najvišji užitek. A posledica tega velikega prijateljstva z alkoholom je ta, da se v pivcu zastruplja in ruši polagoma duševno in telesno zdravje. Že najmanjša množina alkohola zbada možgane, vpliva na obtok krvi in ovira razsodnost. Kaj še le, ako zauživamo alkohol trajno in v velikih množinah!

Največ bolezni ima svoj izvir v preveliki množini zaužitega alkohola: nezmerno zaužit alkohol draži neprijetno želodčne žlezice, ki vsled tega pešajo in želodec slabi. Mršav pivec še bolj oslokne, kdor pa je nagnjen k debelenju, postane

---

¹⁾ kavalir = vitez, plemenitaš.

napihnjen. Največ trpe pri pijancu jetra, te odebele in ovirajo dihanje. Poleg bolezni na želodcu in jetrih se lotijo pijancev često tudi črevesne bolezni, katar v goltancu, protin in še druge, kratka, s telesnimi in duševnimi močmi gre pri pijancu rakovo pot.

Telesno in duševno hiranje in prerana, često tudi nagla smrt — to so darila, s katerimi osrečuje nepravi prijatelj alkohol ljudi, ki jih je ujel v svoje mreže. Alkohol naredi iz človeka brezmiselnega zapravljevca; ž njim zapravljamo najdražjo doto — svojo moč in čilost; noben kes, nobena tožba nam iste zopet ne vrne. Alkohol je goljuf in lažnjivec, goljufa nas za denar in zdravje, laže nam, da nas greje, dočim človek tim prej zmrzne, čim več alkohola je zaužil; on nam laže, da nas redi in siti, dočim krade siromaku iz žepa denar, ki bi ga ta moral porabiti za kruh; laže nam, da nas krepča, dočim po njem slabi naše telo; on nam laže, da nam bistri duha, dočim po njem ponehuje čilost duševnega dela, slabi voljo in peša spomin. Alkohol je vzrok, da pozabijo njegovi oboževalci na izpolnjevanje svojih dolžnosti, da pozabijo na poštenost ter najdejo često prerano smrt bodisi v norišnici ali pa v ječi.

Hočeš li, čitateljček mladi, ko kdaj dorasteš, ponuditi roko navideznemu in hinavskemu prijatelju alkoholu? O, ne stori tega!

Anton Kosi.

Tisti čas.

Po češki narodni legendi.

Tisti čas, ko je še Gospod Bog hodil po svetu, je vsakdo prej vedel, kdaj umre. A ljudje so zlorabili to dobroto, zato jim jo je Bog odvzel. To pa se je zgodilo tako-le: V neki vasi je živel premožen kmet. Lepo posestvo je imel, veliko travnikov, njive vse v ravnini, pri hiši pa tudi lep, obširen vrt in na njem polno žlahtnih dreves. Vse polno sadja je imel, kadar je obrodilo. Plota ni bilo. A nekateri ljudje so bili že takrat hudobni ter so kmetu pokradli vse sadje. Končno je to vjezilo kmeta. „Moram napraviti plot!“ si je mislil.

Bilo je zgodaj nekega jutra, solnce je že vzplavalo na nebeški obok, ko je šel kmet na vrt delat plot. Za njegovim škednjem je rastlo vse polno velikih kopriv; s temi je hotel zagradingati vrt. In s tako vnemo je delal koprivnati plot, da še ni zapazil sivolasega starčka, naslanjajočega se na palico, ko se je približal njemu.

„Dobro srečo!“ pozdravi ljubeznivi starček kmetiča. „Bog daj!“ odgovori ta ter dela dalje.

Starček se ustavi, gleda, kaj kmet počenja, končno pa izpregovori: „Oče, čemu delate koprivnati plot? Tak ne bo ostal dolgo! Pripriha veter in ga polomi, nastane ploha ter ga odnese, mraz ga sežge, — oče, ne delate prav!“ „Delam

že prav, ljubi starček!“ je dejal kmet ter se znova lotil dela. Na tihem pa se je zadovoljno smejal.

„Oče, tak plot vam ne bo varoval vrta, še eno leto ne!“

„To je itak dosti, zakaj v enem letu me bodo odnesli iz te hiše ter pokrili s hladno zemljo. Za mene je torej dovolj, če plot ostane le eno leto in potem naj bo kakor se Bogu zljubi.“

Starček ni izpregovoril več; naslanjajoč se na palico, je odšel. A to ni bil navadni starček, temveč sam Gospod Bog. V taki podobi je hodil le zato po svetu, da ga ljudje ne spoznajo ter da mu pripovedujejo vse odkritosrčno. Gospod Bog pa je potoma premišljal: Ko bi kmet ne vedel, da v tem letu umrje, bi gotovo napravil trdnjši plot, ki bi koristil še vnukom. Zdaj pa, ko ve, da kmalu umrje, dela le slab plot! In tako je z vsemi drugimi ljudmi. Dokler bodo vedeli, kdaj umrjejo, bodo vselej slabo popravljali svoje hiše ter slabo obdelovali svoje njive.

In Gospod Bog je v tistem trenutku odvzel ljudem dobroto, da vedo, kdaj bodo umrli, in mi ki živimo sedaj, ne vemo več, kdaj pride smrt po nas. Vsakdo misli, da bo dolgo živel ter užival trud svojih rok, zato tudi nareja vsak kolikor mogoče vse dobro in močno, da mu dolgo koristi.

—2—

Osel.

Hrvaški napisal *Katilinić-Jeretov.*

V hlevu se je razvil razgovor. Mezeg se je začel pogovarjati s konjem in ogovarjati osla. Bil je ponosen na to, da se je prišteval h konjski družini. Stara povest o beraču, če postane gospod! In mezeg je najraje imel pogovore, s katerimi je mogel poniževati potrpežljivega osla, ki je v temnem kotu grizel slamo.

— „Ponosen sem, da sem ti nekaj v sorodu“ — izpregovori mezeg h gosposkemu vranču. „Ti si res lahko ponosen na svoje prednike!“

— „Da“ — pritrdi vranec. — „Moji predniki so nosili junake v bitke, povsod so si nabirali lavorike, pesmi vseh narodov se jih spominjajo. Prelistaj zgodovino, pripovedke, zapiske vsega sveta, povsod boš našel slavno ime konj.“

— „Res, slavno pleme“ — pritrdi mezeg in zakliče: — „Hej, osel, kje pa je tvoja slava, kje je tvoja povest?“

— „Pusti ga, naj grize slamo“ — izpregovori konj nekako pomilovalno.

— „Imaš prav“, -- doda mezeg zbadljivo, ali vendar bi rad slišal povest njegove slave! Slišiš, tovariš, zbudi se, brani se!“

Osel se oglasi: „Moji predniki si niso pridobili lavorik na krvavih bojiščih, na njih jezde

niso širili vitezi pogibeli in smrti... Jaz sem sirota, zapuščen suženj. Le na enem mojih prednikov je prijezdil Odrešenik v Jeruzalem z vejico miru ...“

Mezeg in konj sta osramočena molčala.

N. J. V.

Trifolium.

Legenda.

Bilo je sedmi dan, ko je Gospod ustvaril svet in zemljo, ki jo je tako bogato obdaroval in okrasil. Počival je in ogledoval izgotovljeno delo ter se ga veselil, ker je bilo lepo.

Potem je rekel človeku: „Gospodar boš na zemlji, zasadi jo in obdeluj in vsaka stvar, ki sem jo ustvaril, naj služi tebi. Toda pomni mojo zapoved:

Šest dni v tednu delaj, sedmi dan pa počivaj; ta dan se moraš zdržati vsakega dela ti, tvoja žena, tvoj hlapec in tvoja dekla, tvoja živina, sploh vse, kar je tvoje!“

Veselil se je človek milosti svojega stvarnika in njegove dobrotljive zapovedi; marljivo se je lotil obdelovanja zemlje v svojo radost in veselje. Vse je porabil, kar je ustvarjenega, rastline in živali, najsi so bile štirinogate ali so letale, lazile ali plavale; vse so mu pomagale ali ga razvese-

ljevale — šest dni v tednu, sedmi dan pa je vse počivalo, kakor je zapovedal Gospod.

Neke lepe poletne nedelje popoldne se odpravi Gospod na zemljo, da bi se izprehodil med svojimi stvarmi.

Hodil je že dolgo ter se veselil lepega nedeljskega miru. V senčnatem gaju je videl od daleč človeško dvojico, ki mu je od tedenskega dela počivaje darovala in hvalila ter slavila njega vsegamogočnost in neskončno dobrotljivost.

Vprežna živina se je pasla igraje po travnikih, ni je tiščal trdi jarem. Ptice pevke so skakljale od vejice do vejice, s svojim sladkim petjem nedeljsko-praznično vesele so opevale Gospoda nebes in zemlje; pisani metuljčki pa so posedali po cvetovih mirne božje narave. Tako je stal Gospod, se veselil lepega stvarstva in praznovanju določenega sedmega dne — nedelje.

Zdajci pa se stemni njegov dobrotljivi obraz; iz cveta, na katerem je ravno sanjaje sedel metuljček, prileze majhna živalica s steklenimi perutnicami; bila je čebela — zdelana in zasopihana, noge težko obložene z veliko kepo cvetnega prahu.

Začuden in razžaljen je rekel Gospod čebeli: „Povej, zakaj se lotiš tako težkega dela, ko počiva vsa narava, ker je sedmi dan v tednu, ki sem ga odločil počitku in praznovanju! Zakaj ne izpolnjuješ moje zapovedi?“

Odpusti, dobrotljivi Gospod, je odgovorila čebela. „Ti si nas stvaril za delo od največjega

do najmanjšega ter nas dal v službo človeku, da mu lepšamo in sladimo življenje. Glej, to službo opravljamo vestno, ko mu pripravljamo nebeško jed. Ti si nam pa tudi dodal lenuhe, trote, ki vseh sedem dni le uživajo, a ne delajo noben dan. Mislile smo torej; da se ne pregrešimo tako hudo zoper Tvojo zapoved, ako delamo tudi v nedeljo, saj delamo za Tvojo prvo in najmenitnejšo stvar na zemlji.“

Tedaj se je nasmehnil dobrotljivi Gospod in je rekel: „Sem pač pri vas segel pregloboko v posodo, ko sem delil veselje do dela. Pa naj bo! Vendar tudi zdržnost mora biti; zato se boste pokoravale drugi zapovedi: od vseh cvetov uživajte in nabirajte dan za dnevom, le od enega ne, najsi shranjuje tudi mnogo strdi, to je cvet trolistnate detelje.“

Težko sicer, vendar pokorno je sprejela čebela resne božje besede in od onega dne zaman iščeš čebelo na njivi posejano z nemško deteljo. ¹⁾

Po Ivu Soltererju Tomo Kurbus.

¹⁾ Trifolium pratense, trolistna (tudi nemška) detelja ima mnogo medu, vendar ga čebela s svojim kratkim rilčkom skozi ozke in dolge cvetke ne more doseči.

Pripovedki o „Gradiščih“ na Tinji.

Ako greš po novi cesti iz Slovenske Bistrice proti starodavni župniji Tinje na Pohorju, najdeš na zelenem hribu nad vinorodnimi Visolami, streljaj daleč na desni strani okrajne ceste veliko „gradišče“, ki ga sedaj imenujejo „Kotnikovo gradišče“. Znani starinoslovec profesor Müllner je na tu izkopanih posodah spoznal, da je bilo to gradišče nekdanj staroslovanska naselbina.

O tem gradišču sta se med ljudstvom še ohranili ti-le pripovedki:

1. Nekdanj je šla neka dekla zgodaj zjutraj mimo „Kotnikovega gradišča“ v mlin. Na vrhu gradišča zagleda zeleno oblečenega moža, ki je v kad čenil denarje. Mož zakliče dekli: „Rosi, rosi!“ Dekla se prestraši in zbeži. Mož pa za njo zakliče: „Ko bi se bila rosila, (z roso umila) bi bila ves ta denar dobila!“

2. Nekoč sta pasla na gradišču dva pastirčka ovce. Ko je solnce toplo prisijalo, si eden pastirčkov sezuje svoje črevlje. Pastirja se malo poigrata in slednjič se tudi nekoliko spreta ali skregata. Eden dečkov vzame črevelj svojega tovariša in ga vrže v veliko luknjo sredi gradišča. Pastirček skuša z dolgo rajo dobiti svoj črevelj iz luknje. Ker se mu pa to ne posreči,

začne milo jokati. Kmalu nato pa nekdo iz jame pomoli njegov škorenj. Z veseljem skoči deček po škorenj. A kako se razveseli, ko vidi, da je črevelj poln zlatov. —

Zap. Iv. Tomažič na Tinji.

Začarano kraljestvo.

Pravljica.

Živel je kralj, kateremu svet ni ugajal tako, kakor ga je ustvaril in uredil Bog. Grajal je vse, rastline in živali, posebno pa solnce. Med rastlinami so mu bile najbolj zoperne breze, med živalmi pa ni mogel trpeti gosi. Na obeh je našel vse polno pomanjkljivosti, solnce pa mu ni moglo nikoli nič po volji storiti. Zdaj mu je sijalo presvetlo, zdaj prevroče, in če se je skrilo za oblake, mu tudi to ni ugajalo. Naposled ga niti videti ni hotel, zato je po dnevi spal, po noči pa bedel. Toda to še ni bilo dovolj; ves njegov dvor je moral tako delati, tudi kraljica in kraljična, čeprav nista imeli do takega ravnanja nikakega veselja. Raje bi se po solncu izprehajali. Kraljica je menila, da je velik greh, ako hoče kdo svet drugače urediti, kakor ga je ustvaril ljubi Bog, in da kazen za to gotovo ne izostane. Toda kralj se je temu le posmehoval; a kmalu ga je minil smeh, zakaj kmalu se je pokozalo, da je imela kraljica prav.

Nekega dne namreč solnce v tem kraljestvu niti izišlo ni. Dan ni napočil in ves kraljevi dvor in vsi ljudje v deželi so spali, kakor mrtvi. Na nebu je stal mesec in je zrl z resnim obrazom na kralja, ki pa naenkrat ni bil več kralj, ampak navadni ponočni čuvaj. Kraljica in kraljična pa sta izginili brez sledu. In kralj — nočni čuvaj je vzel svojo helebardo (bradnico), ki jo je držal namesto žezla v roki, ter odšel iskat ženo in otroka daleč, daleč . . . Toda ni jih našel — ne danes in nikoli. Celo kraljestvo je bilo kakor izumrlo. Nič živega ni bilo videti. Večna noč je ostala in mesec je ostal velik in okrogel vedno na istem mestu. Ker je bil kralj vaje spati le tedaj, ko je sijalo solnce, se ga ni lotil spanec, najsi je bil še tako truden. Uro za uro je 'hodil po svoji tihi deželi, katero je pokrivala tenka snežena odeja. Lahko si mislimo, kako se je dolgočasil kralj kot nočni čuvaj na svojem večnem potovanju. Nekoč je vzdihoval: „Oh, da bi mi vsaj kaj živega prišlo naproti, najsi bi bila tudi gos!“ Komaj je te besede izgovoril, že je prikoral mlada snežnobela gos mimo njega. Kralj-čuvaj se je tako prestrašil, da je kakor okamenel obstal in ni mogel ziniti nobene besede. Bilo je ravno o polnoči, ko se je to zgodilo.

Ko je kralj potem v naslednjih urah še dalje brez miru taval okrog, mislil je vedno in vedno na mlado, snežnobelo gos. Želel si je iznova, da bi jo zopet srečal. Končno se je ojunačil in prosil:

„O, ti mlada, snežnobela goskica!
Izpregovori le besedico, in vesel te bom!“

Gos se je sicer na te besede prikazala, a korakala je molče mimo. O tretji polnoči, ko je kralj ponavljal svojo prošnjo, se gos ustavi, privzdigne peroti, odpre zlati kljun in izpregovori z globokim vzdihljajem besedo „solnce!“ Nato izgine. Milo zajoka zdaj ubogi, trudni kralj. Gos pa se ni več prikazala.

Čas je mineval, še vedno je ležal sneg po deželi in drevesa so ostala gola. Tedaj je rekel kralj-nočni čuvaj: „Oh, da bi mogle moje oči videti vsaj eno zeleno drevo!“ Komaj je to izgovoril, je pognala poleg njega iz snega vitka brezica. Kralj se tako prestraši, kakor takrat, ko se mu je prikazala gos. Breza je zibala svoje veje nežno v nočnem vetriču. Kralj se ojunači in zaprosi:

„Oj, ti zelena brezica!
Izpregovori le besedico, in vesel bodem.“

Toda brezica molči. Šele tretjo polnoč se v njenih vejah zasliši skrivnosten vzdih: „solnce!“ Ko to besedo zasliši kralj-nočni čuvaj, bridko zajoče.

Zopet je minilo nekaj časa. Kralj je postajal vedno bolj truden in izmučen. Večkrat je moral počivati in mislil je že, da pride zdajpazdaj njegova zadnja ura.

In ko je nekoč tako pri poti sedel pod brezo, ki se mu je priljubila, ker je bila edino zeleno

drevo, prišla je k njemu gos ter se postavila poleg njega. „Dà, dà, goskica ljuba,“ prične kralj, „umreti bom moral! In kako rad bi še videl prej svojo ženo — kraljico in svojo hčerko in tudi —“ zdaj je pričel glasno ihteti — „in tudi solnce“. Komaj je kralj izustil te besede, kar obledi mesec, njegova luč mineva in nebo pobarva hkrati nežna zarja.

Breza je začela nenavadno trepetati, listje je padalo polagoma na zemljo in sredi med zelenim listjem je stala naenkrat kraljica in se je ljubeznivo oklenila čudečega se soproga, ki pa zdaj ni več držal v rokah helebarde, ampak zopet zlato žezlo. V tem trenutku je padlo tudi raz mlado goskico snežnobelo perje in pred kraljem in kraljico je stala hčerka, lepa kraljična . . .

Zatem se je vršit čudež za čudežem. Sneg je kopnel, na drevju so se prikazali debeli popki, zvonček in trobentica sta naznanjala pomlad in vijolica je dehtela ob grmovju. Prebivalci kraljevega dvora in sploh vsi ljudje po vsem kraljestvu se zbude ter vriskaje pozdravljajo solnce, ki je v največjem blesku izhajalo izza gor po dolgi, dolgi noči.

„V solnčni svetlobi hočemo pričeti novo življenje,“ zatrjuje slovesno kralj.

In tako se je tudi zgodilo.

Po nemškem izvirniku A. K.

Angelski smehljaj.

Hrvaški napisal *Katilinić Jeretov.*

Okno odpre v pritličju in skoči v sobo. V roki mu leskeče bodalo. V sobi brli nočna svetilka.

„— Ha, odšli so bogatini“, — zamrmra — „a njihovo bogastvo je moje!“ Z vijakom odpre predal in zgrabi denar. Ko se ozre, mu pade pogled v zibelko. Približa se — — v zibeli drema dete. Slaba svetloba pada po ljubkem licu nedolžnega deteta. In dete se prebudi. Lopov zaškriplje z zobmi. — „Ne jokaj, sicer — —“ in zamahne z bodalcem. Ali otrok se nasmelja, milo in ljubko, smehlja se, rekel bi angelsko.

Lopov vzdrhti.

Denar ga zapeče v roko. Pogleda še enkrat dete, ki se še naprej ljubko smehlja. — „Ne, ne morem“ — zašepeta človek, položi denar v predal in se vrne k zibki... Detece se smehlja še bolj milo... In lopov se skloni nad zibel, poljubi dete na očke in mu zašepete: „Oprosti angelček!“ — ter izgine skoz okno v noč.

N. I. V.

Kako je cigan žida opeharil.

Narodna.

Neki cigan je hodil vsak dan pod košati hrast prosit Boga, naj bi mu podaril sto goldinarjev. „Nič več in nič manj bi ne hotel vzeti,“ je dostavljaj vselej. „S sto goldinarji si pomagam iz svojega siromaštva.“

Ciganovo prošnjo sliši slučajno bogat žid, ki je šel mimo.

„Kaj pa bi bilo,“ reče žid sam pri sebi, „ko bi cigana izkušal ter mu položil pred hrast samo 99 goldinarjev?“ Rečeno storjeno. Drugega dne položi žid pod hrast 99 srebrnih goldinarjev, sam pa se skrije za grm, da vidi, kaj bo.

Cigan pride in ko zagleda svetle tolarje, se jako razveseli. Takoj prešteje denar in najsi je samo 99 goldinarjev, vendar ga radostno spravi. Žid to videč se jako prestraši, skoči izza grma ter zavpije: „Tega denarja ti ni dal Bog, marveč položil sem ti ga jaz, vrni mi ga, saj si itak ž njim nič ne pomagaš, ker si prosil za 100 in ne za 99 goldinarjev.“ Cigan pa odvrne: „Lažeš, denar mi je poslal Bog, in najsi je tudi samo 99 goldinarjev. Kakor mi je dal Bog 99 goldinarjev, tako mi lahko pošlje še en goldinar — denarja ti ne dam, ker ni tvoj.“

Žid je bil zaradi tega jako razburjen, ter je grozil ciganu, da ga pojde tožit. Cigan pa pravi:

„Tožiš me lahko, a pred sodnika ne morem, ker nimam suknje“.

Nato odvrne žid: „Ako nimaš suknje, posodim ti jo jaz, a k sodišču moraš z menoj.“

Žid je tožil cigana in oba sta bila poklicana pred sodnika.

Določenega dne prideta na sodišče. Žid pove vse od kraja do konca, kako je hotel cigana le izkušati, ker je vedno prosil Boga za 100 goldinarjev ter dostavljal, da ne vzame ne več ne manj — kako se je sam skrtil za grm ter potem planil na svetlo, ko je cigan pobral denar.

Cigan se izgovarja in trdi, da mu je novce v resnici poslal Bog in pa, da hoče žid le iz lakomnosti imeti njegov denar.

„Žid vam je tako lakomen — pravi cigan — „da bode trdil tudi o tej suknji, ki jo imam na sebi, da je njegova, ako ga gospod sodnik po tem vprašate.“

„No, žid, je-li suknja, ki jo ima cigan na sebi, vaša?“ vpraša sodnik. „Seveda,“ odvrne naglo žid, „ker sem mu jo posodil.“

„No, vidite sedaj, gospod sodnik, kako lakomen je tožnik.“

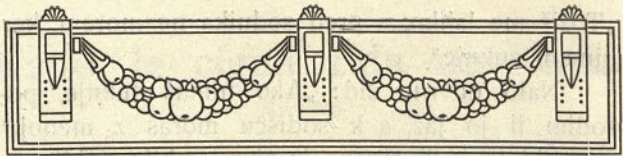
Cigan je s tem prepričal sodnika, da je pravica na njegovi strani, zato je bil tudi oproščen.

Žid pa je izgubil 99 goldinarjev in povrhu še suknjo.

Zap. Anton K-i.

Poučne črtice.

O vodljivih zrakoplovih.

Spisal *teh. Fr. Fischer.*

V zraku spavajo sile, katerim zemljan še ni mogel priti do dna. To pa se bo dalo doseči le po zrakoplovstvu, ko bo mogoče opazovati in spoznavati natančneje zračne sile po različnih pripravah, ki nam bodo kazale razmere v brezmejnem prostoru med nebom in zemljo.

Znano je, da se vzdiguje dim, prišedši iz dimnika, proti nebu; enako silijo tudi vsi drugi plini, ki so lažji od zraka kvišku, tudi zrak sam, ako je razgret spada sem. Ker je pa zrak, ki obdaja našo zemljo v obliki oble, več tisoč metrov na visoko, na različnih mestih različno razgret, ob morju bolj kot nad suhim, kakor so tudi na enem in istem mestu v različnih višinah različne stopnje toplote, potemtakem v ozračju ne more biti miru. Razgreti zrak sili navzgor in tako pride do več ali manj silnega izmenjavanja zračnih plasti; ta nemir imenujemo veter in če postane le-ta silnejši, ga nazivljemo vihar.

Na dejstvo, da silijo od zraka lažji plini kvišku, sloni iznajdba zrakoplovov, katerih glavni del je balon, to je obla napolnjena s kakim, od zraka mnogo lažjim plinom, v katerem sniva ona sila, ki ji pravimo vzgon, sila, ki sili vsled lahkote plina navzgor. Da pa pre-maga vzgon vse one moči, ki vlečejo navzdol, (zlasti težo), je treba povišati moč vzgona in to dosežemo, če damo balonu kolikor mogoče veliko obsežnost. Veter pa more vožnjo v zraku ali pospeševati ali ovirati, od katere strani pač ravno zaveje.

Korenine zrakoplovstva segajo daleč nazaj v ono dobo, ko še o naših novodobnih prometnih sredstvih, železnicah in avtomobilih ni bilo ne duha ne sluha.

To nam kaže, s koliko večjimi težkočami se je borilo zrakoplovstvo, da je doseglo današnje uspehe, dočim se vozijo danes vlaki in avtomobili povsem varno in jih lahko prištevamo, posebno železnico, med poljudno prometna sredstva. Z načeli zrakoplovstva si še danes učenjaki niso popolnoma na jasnem. Njegov razvoj je odvisen največ od poskusov in čim več bo teh, bodisi uspešnih ali ponesrečenih, tem bolj se bo zrakoplovstvo razvijalo, tem večja bo varnost poleta.

Prvi poskus se je posrečil bratoma Montgolfier leta 1783. v bližini Pariza. Uporabila sta velikansko oblo iz navadne tkanine, napol-

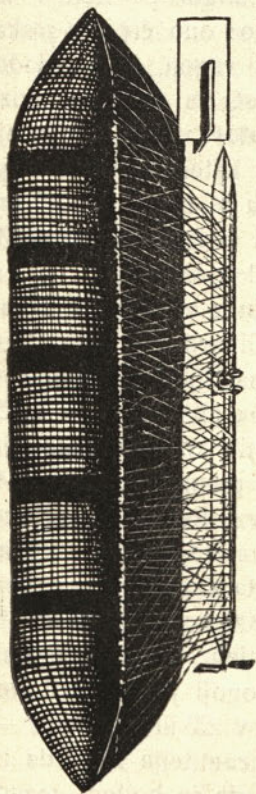
njeno z vodikom, plinom, ki je 14 krat lažji od zraka. Ovoj te oble pa ni bil neprodiren, zakaj vedno je silil vnanji zrak v balon, se mešal z vodikom in tako manjšal vzgon v ozračju. Zato je bilo neobhodno potrebno, prepojititi ta ovoj s tekočino, ki je delala ovoj neprodiren, in sicer s firnežem.

Na obli sami je pritrjeno nešteto vrvi, na katerih visi gondola, to je čolnič za sprejemanje sopotnikov, predvsem voditelja.

Sprva je vzel vodnik v gondolo peska in kamenja (balast), da obteži tako zrakoplov in s tem doseže, da se zrakoplov dviga v začetku le z neznatno hitrostjo, še le v višini pospeši vožnjo s tem, da izmetuje balast. Da se zopet spusti proti tlom, je bilo treba izpuščati plin-vodik iz balona, ga počasi polniti z zrakom in tako prisiliti zrakoplov, da je padal le polagoma nazaj na zemljo.

To je bil prvi ustroj zrakoplova, ki pa je imel v tej prvotni obliki še mnogo nedostatkov. — V ozračju je bil igrača vetrov in je moral plesati tako, kakor mu je piskal veter, nedostajalo mu je predvsem odporne moči napram vetru in krmila, to je priprav, s katerimi bi se dal zrakoplov voditi v poljubnih smereh po poljubnosti voditelja, da postane končno vodljiv. Da se za silo obrani vetra, mu je bilo treba predvsem zvišati brzino in izpremeniti obliko balona. Oblika oble povzroči največ zračnega od-

pora, ki kaj izdatno ovira napredovanje vožnje, zato pripravnejša oblika je oblika smodke, (glej podobno!) to je ob obeh straneh koničast balon. Jasno

je, da bi imel balon leteč s kako veliko ploskvijo proti vetru velikanske ovire, dočim bi mu namesto ploskve, kaka končnica ne delala mnogo ovir. Brzino vožnje pa so povečali s pomočjo vijaka, ki ima namen zavrtavati se v zrak in obenem obvarovati zrakoplov vsakega stranskega zibanja iz ravnovesja, zakaj le v ravnovesju je mogoče zvišati brzino z neprevelikimi močmi. V to svrho se vrtil vijak pri prvih zrakoplovih s 60imi obrati v minuti in sicer ga goni v to določen stroj. Sprva so uporabljali parostroje vseh vrst, katere so pa vsled prevelike teže morali opustiti, ker se jim je ponudila v zadnjem desetletju minulega stoletja

zato mnogo priličnejša iznajba, stroji, ki gonijo avtomobile in ki jih nazivljamo bencinske motorje. Obenem je bilo mogoče, doseči hitrejšo

vrtenje vijaka, katerega glavni namen in pomen je, vzdržati celi zrakoplov v dani mu smeri in ravnovesju, vkljub vetru in drugim nasprotujočim silam v ozračju. Na drugi strani pa deluje to vreteno (vijak) tudi kot veslo: ono črpa iz zraka sile, ki pomnožujejo prvotni vzgon, ki pa dado zrakoplovu predvsem možnost, da se lahko vozi tudi v vodoravni smeri, v gotovi višini le naprej. Velika šola zrakoplovstva, iz katere so izšli največji izumitelji na tem polju je Francoska. Tam se je rodil že omenjeni prvi poskus iz leta 1783. in v Franciji se je vzdignil v zrak s prvim, s poboljšano obliko, strojem in z vijakom opremljenim balonom Francoz Giffard in sicer leta 1852—1960. Balon je zavzemal 2500 kubikmetrov (to je za 2500×1000 litrov ali 25.000 hl zračnega prostora). Na obeh krajih koničast balon je imel 44 m dolžine in 12 m v premeru. Leta 1884. se je svetu pokazal Francoz Renard s svojim zrakoplovom „La France“, katerega balon je zavzemal 18.600 hl prostora; ta z vodikom napolnjeni balon je povzročil 2000 kg vzgona in je dovolil, da se je lahko v njem dvignilo v zrak še dvoje oseb. Pod temi pogoji je prevozil Renard v zraku 7 do 8 km v 23 ih minutah. — Svet pa je strmel v velika izumitelja Renarda in Krebsa, zakaj dokazala sta, da je bodoči razvoj zrakoplovstva ne le mogoč, ampak tudi zagotovljen. Ko se je pa drugič dvignil Renard in sicer v vetru, se mu je ta poskus popolnoma

ponesrečil in zato je bila naloga vseh bodočih raziskovalcev iznajti obrambnih priprav proti vetru in krmil, da se je s tem omogočilo prijadrati na ono mesto nazaj, iznad katerega se je zrakoplov vzdignil. Načelo krmarenja je podobno onemu, ki ga uporabljamo, kadar se vozimo s čolnom po vodni gladini. Majhna, okolo navpična osi suka-joča se ploskev, takozvano krmilo, — z njim ima posla vodnik — povzroči, da se krene z zrakoplovom na desno ali levo. Enako dosežemo s celo vrsto manjših, sedaj pa vodoravnih ploščic, ki se sučejo okolo vodoravne smeri vodljivost zrakoplova v navpični smeri in sicer na levo ali na desno navzgor.

Zastopnik gibčnega sistema, to se pravi balona brez trdega ogrodja in ki je ustvaril po teh novih navodilih izboljššan sistem je Francoz Santos Dumont. Njegov sistem je vporabil Parceval pri svojem zrakoplovu, ki ima 48 m dolžine in 25.000 hl vsebine. Z njim je premeril v zraku 290 km v približno dvanajstih urah. Nemški grof Cepelin pa je uporabil negibčni sistem, čigar balon sestoji predvsem iz trdega ogrodja, iz mreže palic iz aluminija, to je najložje kovine. V tem velikem balonu pa se nahaja še 19 manjših balonov (balonetov), med tem, ko uporablja Santos-Dumont dva takšna baloneta. Če tudi uide plin iz enega teh balonetov, še vendar cel zrakoplov s tem ni mnogo izgubil na sili, ki ga goni navzgor. Pri ženijalnem izumstvu Santos-Dumon-

tovem pa delujeta ta dva baloneta kot nekako krmilo; če se spusti plin iz sprednjega baloneta in se nadomesti z zrakom, se bo cel zrakoplov povесil s svojim sprednjim koncem, v obratnem slučaju pa se bo povесil z njega zadnjim koncem. Veliki uspehi zadnje Cepelinove vožnje imajo vzrok v ogromni obsežnosti (dimenzijah) zrakoplova, izmed katerih je zadnji Cepelin 136 m dolg, zavzemajoč 150.000 hl zračnega prostora — teža strojev samih znaša 500 kg in vendar je lahko sprejel vodnik v gondolo še 9 sopotnikov. Cepelin je imel s prva s svojimi poleti veliko nesreče in je že obupaval. Leta 1908 pa se je s svojim „novino Cepelinom št. 2“ dvignil iz kraja Friedrichshafen v Billerfeld in prevozil tako v ozračju 800 km v 38ih urah. Kakor rečeno ima zahvaliti Cepelin ta svoj uspeh izdatnim podporam, da je mogel zgraditi tako ogromno obsežen zrakoplov.

Z občudovanjem zremo na novodobno izumstvo, ki je zdaj še otrok; a iz otroka postane mož in šele tedaj bo pokazalo zrakoplovstvo, vsled svoje dovršenosti človeštvu velike koristi. Pa ni gotovo, če bo še tudi takrat živel sedanji rod.

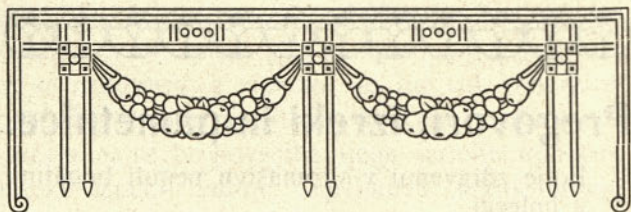

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Bolje zdravemu v siromaštvu negoli bogatinu v bolezni.
- * Kdor redno dela in vselej trezen leže, si zdravje na dolgo življenje priveže.
- * Ko vino v možganih razjarjenih roji, prepir, pretep, pobjo se rad rodi.
- * Kdor se z mokrim bratom druží, ne bode dolgo suh.
- * Kar je kapljica vode v morju, kar peščeno zrnice med peskom ob morju, to so na zemlji človeška leta proti večnosti.
- * Kdor nikogar nima, je sirota, kdor nič ne zna, je siromak.
- * Bodi rad učenec, da postaneš dober mojster!
- * Njemu se moraš pritožiti, ki ti more preložiti! ¹⁾
- * Malo nasvet mu pomaga, kdor si vse le po svoje razlaga.
- * Besede modrih mož so čaj zdravilnih rož.
- * Nikoli duša plemenita dobrot storjenih ne očita.
- * Oprostiti je lepo, a še mnogo lepše je prositi oproščenja.
- * Če drug pred tabo v ogenj skoči, nikar za njim se ne potoči!
- * Spoštovanja vredni so možjé, ki imajo potno čelo in žuljave roké.
- * Kmet z rokó, gospod z glavó.

¹⁾ To je: pomagati.

Razne stvari.

Orehi in lešniki, jako redilna hrana. Orehi in lešniki, ki jih imajo otroci tako radi, so jako redilna hrana, ker imajo v sebi mnogo beljakovine in maščobe. Dasi rastlinska hrana, vendar prekaša njih redilnost najboljšo pečenko. Najbolj koristijo orehi in lešniki, ako jih jemo s kruhom. Lupine pa ne teri nikoli z zobmi! Zakaj ne?

Stanovanje, kdaj je zdravo? Zdravo stanovanje je ono, ki ima dovolj čistega zraka, dovolj svetlobe, zmerno toplino (13 do 16° R) in je suho. Mokrotna stanovanja so zlasti majhnim otrokom jako škodljiva.

Ozeblina na rokah in nogah. Ako si na rokah ali nogah ozebel, poskušaj sredstvo, ki ga priporoča zdravnik dr. A. Baumgarten v Wörishofenu. On piše: Ozeblina na rokah ali nogah si odpraviš, ako si kopaš dotični del večkrat v vodi, ki si v njej skuhal hrastove skorje; še bolj pa pomagajo menjalne kopeli, ki si je napraviš tako-le: v prvo posodo (lonec) vlij prav vroče vode, v kateri si kuhal seneni drob ali stiringe, v drugo pa mrzlo studenčnico. Najprej drži zmrzli ud, roko ali nogo 1—2 sekundi (torej jako kratko!) v vroči vodi, potem pa takoj kake polminute v mrzli vodi.

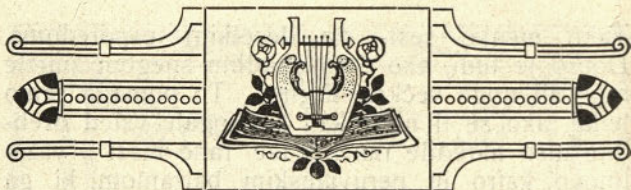
Tako menjaj šest- do desetkrat zaporedoma. Dobro je tudi, ako z novopadlim snegom zmrzle roke ali noge večkrat drgneš. To pomaga samo tedaj, ako se ti na rokah ali nogah vsled ozeblin niso naredile rane. Take rane maži z vazelinovo kafro in peruvianskim balzamom, ki ga dobiš v vsaki lekarni.

Starost dreves. Najkrajše življenje imajo jablane; nekatere vrste dočakajo jedva 40 let. Bršljan živi 450 let, javor 500 let, breza 600 let, pomarančno drevo 650 let, cipresa do 800 let, plantana in lipa do 1000 let, jelka 1200, hrast 1500 let, cedra pa celo 2000 let. V Kaliforniji je drevje, ki je baje staro 5000 let.

Ure, ki govore. Jako popolne so ure repetirke, ki pri vsakem udarcu četrtink ponavljajo tudi uro. Človek bi mislil, da se v tej stroki ne da izumiti še kaj popolnejšega. In vendar se je našel v Genovi (v Švici) urar (njegovo ime je Sivan), ki je izumil takozvane govoreče ure. Ta ura zavpije vsake četrte ure namesto, da bi bila, z močnim človeškim glasom: „Sedaj je dvanajsta ura, sedaj je pol tretja ura itd.“ S to čudežno uro se torej lahko človek pogovarja — treba samo, da pritisne na neki gumb in takoj dobi zaželjeni odgovor.

„Govoreča“ ura ima v svoji notranjščini fonografično ploščo, napravljeno iz trdega gumija, ki se tudi po mnogo tisoč odgovorih ne obrabi. Tudi živalske glasove, kakor petelinovo petje itd. lahko proizvaja ta ura. Če le ni predraga!

Glasba.

ooo

Mizar.

Določno.

Vglasbil A. K.

1. Riš,	riš,	riš, riš, riš, riš!	Mi-
2. Hlop,	hlop,	hlop, hlop, hlop, hlop!	Mi-
3. Praš,	praš,	praš, praš, praš, praš!	Mi-

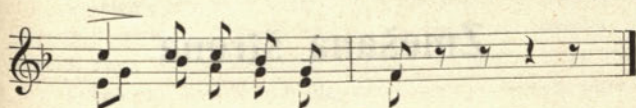
1. zar hi - ti ka - kor piš;	de - laj mi - zo
2. zar, po - o - bljay mi klop;	glej, da na o -
3. zar, ti de - la - ti znaš!	Škri - njo mi na -

1. mi le - po,	da raz - pok na njej ne bo,
2. be stra - ni	de - ska de - ske se ti - šči!
3. re - di še	hva - la ti po - tem za vse!

1. Riš, riš, riš, riš, riš, riš! Mi-
2. Hlop, hlop, hlop, hlop, hlop, hlop! Mi-
3. Praš, praš, praš, praš, praš, praš! Mi-

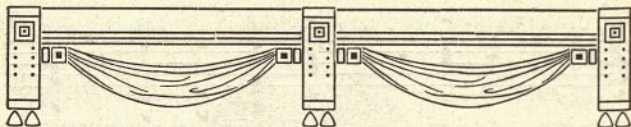

1. zar hi - ti ka - kor piš.
2. zar, po - o - blaj mi klop.
3. zar, ti de - la - ti znaš!

Fr. Ločniškar.

Opomba. Ta pesem je vzeta iz spevoigre „Slava rokodelstvu!“, ki je sedaj še v rokopisu, pa izide v kratkem v zalogi izdajatelja „Zab. knj.“, in na katero opozarjamo že danes p. n. šolska vodstva, oz. kraj šolske svete ter prijatelje narodnega petja sploh. Od prejšnjih sličnih publikacij Kosijevih se razločuje ta spevoigra, ki se bavi v preprostih dvoglasnih pesmicah in v deklamacijah skoraj z vsemi rokodelci, v tem, da je zelo preprosta in najsitudi uravnana za spremljevanje na klavirju ali harmoniju, vendar se lahko poje tudi brez spremljevanja. Celo delo z deklamacijami vred bode stalo približno 3 K. Naročila na „Slavo rokodelstvu!“ sprejema „Izdajateljstvo mladinskih spisov“ v Središču, (Štaj.).

Zmešana štrena

ali

kitica zastavic, rebusov, demantov in
raznih drugih zabavnih nalog.

1. Kdo išče, česar nikdo ni izgubil? *Lovec divjačino.*
2. Zadnja dekla je pri hiši, pa najbolj skrbi za snago? *Mella.*
3. Kateri stol nima ne nog, ne sedala? *Božji stol.*
4. Torbo nosi, pa nič ne prosi, sicer pa v vsakem koti nam hoče bit' na poti; kdo je? *Pajek.*
5. Veliko je kot gora, grenko kot pelin, sladko kot med; kaj je to? *Oreh.*
6. Zakaj nosi mlinar bel klobuk? *Da se pokrife.*
7. Kaj pride črez vodo brez sence? *Glas.*
8. Zakaj ima osel dolga ušesa? *Da jih nosi.*
9. Na zemlji je les, na lesu je voda, na vodi je kamen, na kamnu žezezo, na žezezu meso; kaj je to? *Brusnica, brusni kamen, nož in roka.*
10. Bela njiva, črno seme, modra glava, koja seje; kaj je to? *Papir, tinta in pisar.*
11. Ga nikoli ni bilo in ga nikoli ne bo, a vendar danes je; kdo je to? *Danes.*

12. Najprej je bila o n a , potem je postal iz nje o n , iz njega je zopet postala o n a in potem nikdar več o n ; kdo je ?
Zemlja, lonec in črepinja.
13. Katero besedo piše vsakdo, tudi največji učenjak, napačno ?
Besedo "napačno".

Najbogatejši mož v Evropi je, kakor znano, Rotschild, ki stanuje v Parizu. Ti lahko staviš, da imaš več denarja v svojem žepu, kakor Rotschild in dobil boš stavo. Kako to ?
(Odgovor: Ker Rotschild nima ničesar v tvojem žepu.)

Kdo sem ?

Po zimi ti ogrevam ude,	Jaz divja zver sem krvoločna,
poleti, v dneh vročine hude,	nikomur se ne dam krotiti,
potiš se in vzdihuješ v meni;	dom meni zemlja je iztočna,
pa eno črko izpremeni:	na mrzlem mi težko je žiti ¹⁾ .
na meni rano zaslediš	Narobe tečno sem jedilo,
in radi nje me odložiš.	ljudje jedó me po vsem sveti,
	kdor me uživa preobilo,
	želodec ga začne boleti.

Računska naloga.

Gospod ukaže svojemu slugi, naj mu prinese iz mesta 100 žlic za 100 kron. In sicer naj so nekatere po 5 kron, druge po 1 krono, nekatere pa po 5 vin. Koliko jih prinese od vsake vrste ?

¹⁾ Žiti = živeti.

Skakalnica.

za-	šti-	sen-	sto-	Na-	ta-
na	ji	na.	na	či-	ji,
ri	re-	hlad-	Sto-	na-	rod-
tam	ci	og-	za	pod	ca.
le	po	v	pi-	na.	kam-
sen-	li-	mi-	li-	pa-	ca,

Trikotnica.

P	D	O	O	O	dober pripomoček.
A	A	V	V		starogrški bog.
L	L	L			domača žival.
D	D				tekočina.
N					črka.

Rešitev v prih. zvezku „Zab. knj.“, ki izide v prvi polovici l. 1911. Rešitve se naj pošljejo pod naslovom „Uredništvo ‚Zabavne knjižnice‘ v Središču“ vsaj do konca julija 1910. Trije rešilci vsaj treh nalog (določi je žreb) dobijo vsak po en izvod krasno (z zlato obrezo) vezane „Zabavne knjižnice“ zvezek 14. Njih imena se priobčijo v 15. zvezku.

Razveza zmešane štrene

v XIII. zvezku „Zabavne knjižnice“.

III.

1	4	14	15
5	8	11	10
12	9	6	7
16	13	3	2

IV.

V.

Zvezda nebroj
blešči pokój,
lahno zlati
noč pod seboj.

Vse brez glasú,
polno mirú . . .
In bolj žari
se plašč Bogú.

Aleksandrov.

VI.

	*	*	*		*
	*	*	*	*	
*	*	*	*		
*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*

KAZALO.

	Stran
Zlati časi dni mladostnih	3
Sraka	4
Opekla sta se	5
Peter Veliki in berač	10
Nepravi prijatelj	15
Tisti čas	18
Osel	20
Trifolium	21
Pripovedki o „Gradiščih“ na Tinji	24
Začarano kraljestvo	25
Angelski smehljaj	29
Kako je cigan žida opeharil	30
O vodljivih zrakoplovih	32
Pregovori, izreki in pametnice	39
Razne stvari	40
Glasba	42
Zmešana štrana	44
Razveza zmešane štrane	47

